

4 Vai tarvitaanko jo kovempia lääkkeitä?

Työn lisääminen on kansan mielestä avain talouden uuteen nousuun

Johanna Sipola

- Kansa on valmis lisäämään tehdyn työn määrää kovinkin keinoin, jotta hyvinvointivaltio saadaan rahoitettua jatkossa. 24 prosenttia suomalaisista pitää viikoittaisen työajan pidentämistä hyvänä keinona työllisyyden lisäämiseksi, kun vuonna 2011 luku oli 13 prosenttia.
- Suomalaiset pelkäävät, että robotit syrjäyttävät ihmiset työpaikoilla. 48 prosenttia kansasta uskoo, että ihmistyön korvaaminen koneilla ja automaatiolla johtaa pysyvään suurtyöttömyyteen, 34 prosenttia ei.
- Suomalaiset eivät tuomitse osaamisen perusteella syntyviä tuloeroja. 54 prosenttia kansasta hyväksyy, että huippuosaajille maksetaan muita parempaa palkkaa, vaikka se kasvattaisi tuloeroja.
- Noin 93 prosenttia suomalaisista arvioi, että keikka- ja projektiluonteiset työsuhteet yleistyvät tulevaisuudessa.
- Toimeentulon turvaaminen perustulolla ei suomalaisia innosta. 50 prosenttia kansasta pitää perustuloa ”ilmaisena rahana” ja huonona ajatuksena, 33 prosenttia on eri mieltä.
- Yrittäjyyden arvostus on nousussa, mutta yrittäjän asemaa pidetään hankalana. Väitteeseen ”Vain hullu ryhtyy yrittäjäksi” yhtyy 62 prosenttia suomalaisista, mikä on 10 prosenttiyksikköä enemmän kuin vuosi sitten.

Suomalaiset ovat aiempaa valmiimpia lisäämään tehdyn työn määrää kovinkin keinoin, jotta hyvinvointivaltio saadaan rahoitettua jatkossa. Työn lisäämisen keinoihin asennoituminen on muuttunut selvästi neljän vuoden takaisesta.

Nyt 24 prosenttia suomalaisista pitää viikoittaisen työajan pidentämistä hyvänä keinona työllisyyden lisäämiseksi. Vuonna 2011 kyseistä keinoa kannatti vain 13 prosenttia kansasta. (Kuvio 1.)

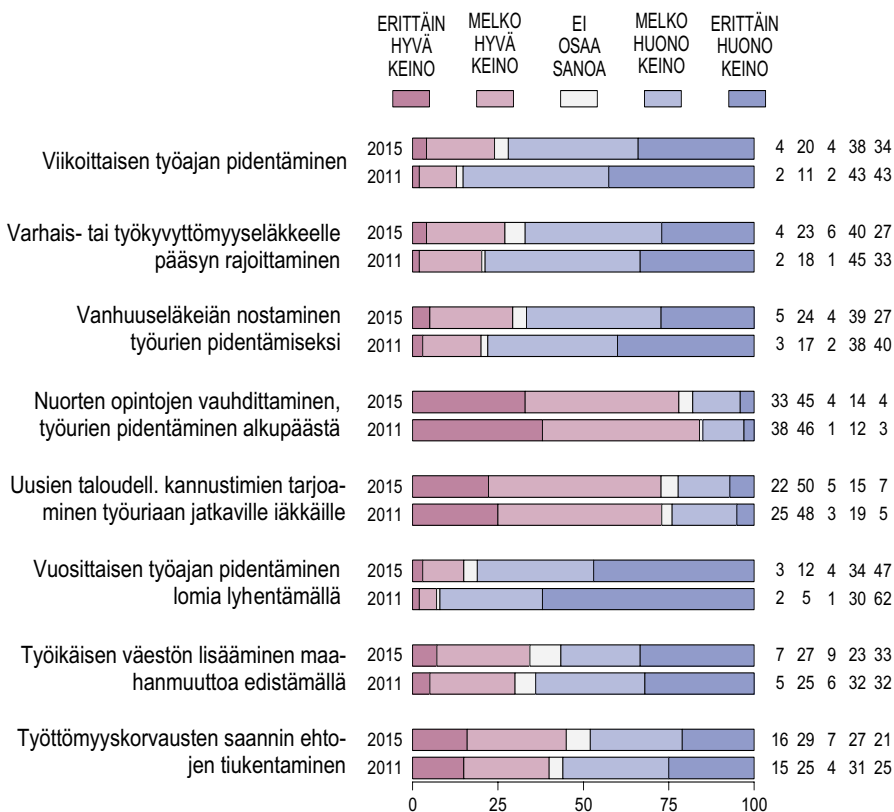
Myös muiden ”pakkokeinojen” hyväksyntä on kasvanut kautta linjan. 15 prosenttia suomalaisista pitää jopa vuosittaisen työajan pidentämistä lomina leikkaamalla hyvänä keinona. Neljä vuotta sitten tätä ajatusta kannatti vain 7 prosenttia.

Vanhuuseläkeiän nostaminen työurien pidentämiseksi on kasvattanut kannatustaan 9 prosenttiyksiköllä. Lähes puolet (45 %) suomalaisista olisi valmis tiukentamaan työttömyyskorvauksen saannin ehtoja.

Toki on huomattava, että pakottavampia keinoja työllisyyden lisäämiseksi vastustaa edelleen merkittävä osa kansasta. Viikoittaisen työajan pidentämistä pitää edelleen huonona keinona 72 prosenttia suomalaisista ja lomien lyhentämistä vastustaa 81 prosenttia kansasta.

Kansa uskoo, että Suomi nousee vaikeuksista työtä tekemällä

Kuvio 1. KEINOT TYÖNTEON LISÄÄMISEKSI: ARVIOT VUOSINA 2011 JA 2015 (yhteiset arviointikohteet, %).



Arvo- ja asennetutkimus / EVA 2015

Pakottavampien keinojen vastustus on kuitenkin lientynyt noin 10 prosenttiyksiköllä neljässä vuodessa. Asennemuutos on merkittävä ja kertoo siitä, että kansa ymmärtää taloustilanteen vakavuuden ja uskoo, että Suomi nousee vaikeuksista työtä tekemällä.

Suosituimmat keinot työllisyyden lisäämiseksi ovat yleensä pehmeämmiksi miellettyjä keinoja, jotka eivät tyypillisesti kosketa koko väestöä tai kaikkia työssäkäyviä. 78 prosenttia suomalaisista kannattaa nuorten opintojen vauhdittamista ja työurien pidentämistä alkupäästä. Uusia taloudellisia kannustimia työuriaan jatkaville iäkkäille tarjoaisi 72 prosenttia suomalaisista.

Työvoimarat melko kiinni

Lisää työtä ja työvoimaa voidaan saada myös maahanmuuttoa helpottamalla, mutta enemmistö suomalaisista torjuu ajatuksen. Maahanmuuttajat voisivat paikata nykyistä työvoiman supistumista, joka johtuu siitä, että työikäisten määrä vähenee noin 10 000 henkilöllä vuosittain, kun eläkkeelle poistuvat ikäluokat ovat työelämään siirtyviä suurempia.¹

Alle kolmannes (29 %) suomalaisista yhtyy väittämään ”Maamme väestön ikääntyminen ja uhkaava vähentyminen edellyttävät ulkomaalaisten Suomeen muuton helpottamista”. Puolet (49 %) suhtautuu väittämään kielteisesti. (Kuvio 2.)

Asenteet maahanmuuttoon ovat muuttuneet torjuvammiksi talouskriisin aikana. Kriisivuosiin osuu myös perussuomalaisten vaalimenestys, niin kutsuttu jytky vuonna 2011.

Maahanmuuttokriittisyyden kasvu kuitenkin pysähtyi vuonna 2012, eikä sen jälkeen asenteissa ole tapahtunut suurta muutosta. Vuosina 1998–2006 melkein joka kyselyssä aiempaa isompi joukko suomalaisia oli valmis helpottamaan ulkomaalaisten Suomeen muuttamista.

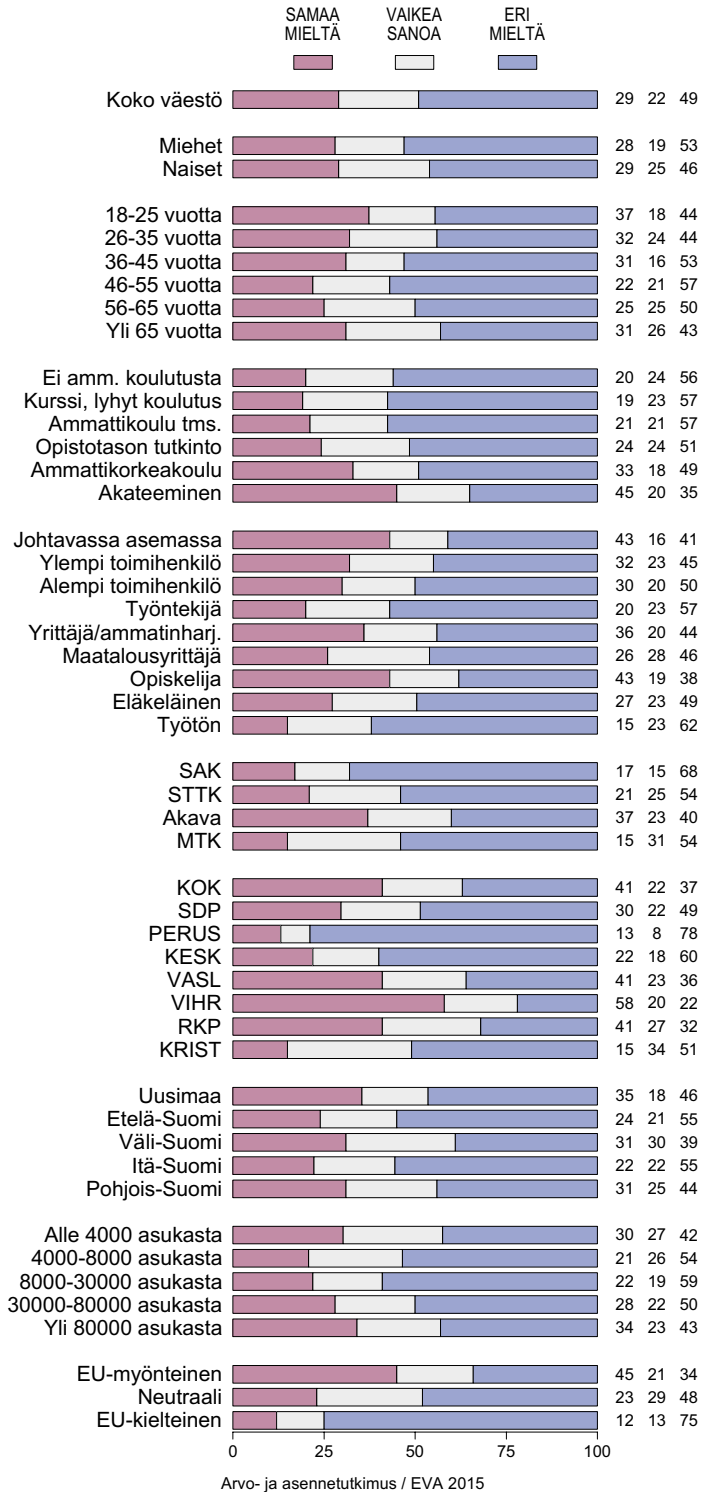
Maahanmuuttoasenteet jakavat voimakkaasti kansaa puoluekannan mukaan. Perussuomalaisten äänestäjien keskuudessa ulkomaalaisten Suomeen muuton helpottamista kannattaa vain 13 prosenttia, kun 78 prosenttia vastustaa sitä. Myös keskustaa äänestävät ovat varautuneita, sillä heistä vain 22 prosenttia tukee väitettä ja 60 prosenttia vastustaa.

Myönteisimmin ulkomaalaisten Suomeen tuloon suhtautuvat vihreiden äänestäjät, joista väittämää tukee yli puolet (58 %). Verraten positii-visesti maahanmuuttoon suhtautuvat myös kokoomuksen, vasemmistoliiton ja RKP:n äänestäjät. Näiden kaikkien puolueiden äänestäjistä 41 prosenttia tuki väitettä.

Kärjistäen arvioituna maahanmuutto jakaa kansaa avoimuuden ja kansainvälisyyden perusteella ”rajat auki” ja ”rajat kiinni” -joukkoihin.

Maahanmuutto jakaa kansaa ”rajat auki” tai ”rajat kiinni” -joukkoihin

Kuvio 2. "MAAMME VÄESTÖN IKÄÄNTYMINEN JA UHKAAVA VÄHENTYMINEN EDELLYTTÄVÄT ULKOMAALAISET SUOMEEN MUUTON HELPOTTAMISTA" (%).



Maahanmuuttoasenteilla on selvä yhteys EU-jäsenyyden kannattamiseen. EU-myönteisistä maahanmuuttoa helpottaisi 45 prosenttia, EU-kielteisistä vain 12 prosenttia.

Epävarmuus työstä hyväksytään

Jopa 63 prosenttia suomalaisista pitää todennäköisenä, että ihmiset oppivat hyväksymään epävarmuuden työn jatkuvuudesta. 19 prosenttia on eri mieltä. (Kuvio 3.)

Koska tulevaisuuden ennustaminen on käynyt yhä hankalammaksi, on luonnollista, että hyväksyntä epävarmuutta kohtaan on kasvanut viime vuosina. Onhan taantumankin odotettu jo pitkään väistyvän, mutta vuosi toisensa jälkeen talouskasvu on kuitenkin antanut odottaa itseään.

Puolet (52 %) suomalaisista olisi valmis ottamaan vastaan mitä tahansa työtä, jos vaihtoehtona olisi työttömyys. Kolme kymmenestä (30 %) ei olisi tähän valmis. (Kuvio 4.) Valmius ottaa vastaan mitä tahansa työtä on noussut jonkin verran viiden viime vuoden aikana.

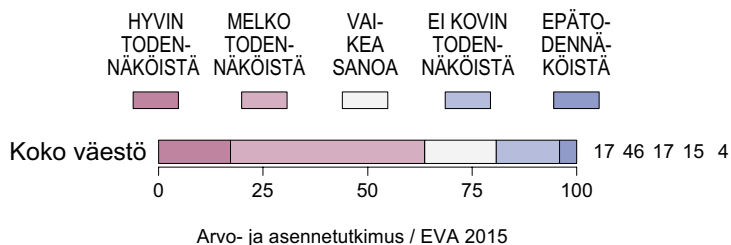
Merkille pantavaa on, että työttömistä mitä tahansa työtä olisi valmis ottamaan vastaan vain 24 prosenttia. Yli puolet (58 %) työttömistä ei ottaisi vastaan mitä tahansa työtä.

Tähän työttömien työnhakijoiden ja avoimien työpaikkojen ristiriitaan viitataan usein niin sanottuna kohtaanto-ongelmana. Avoimet työpaikat voivat olla vaativampia tai vaatimattomampia kuin työnhakijan koulutus, taidot tai toiveet.

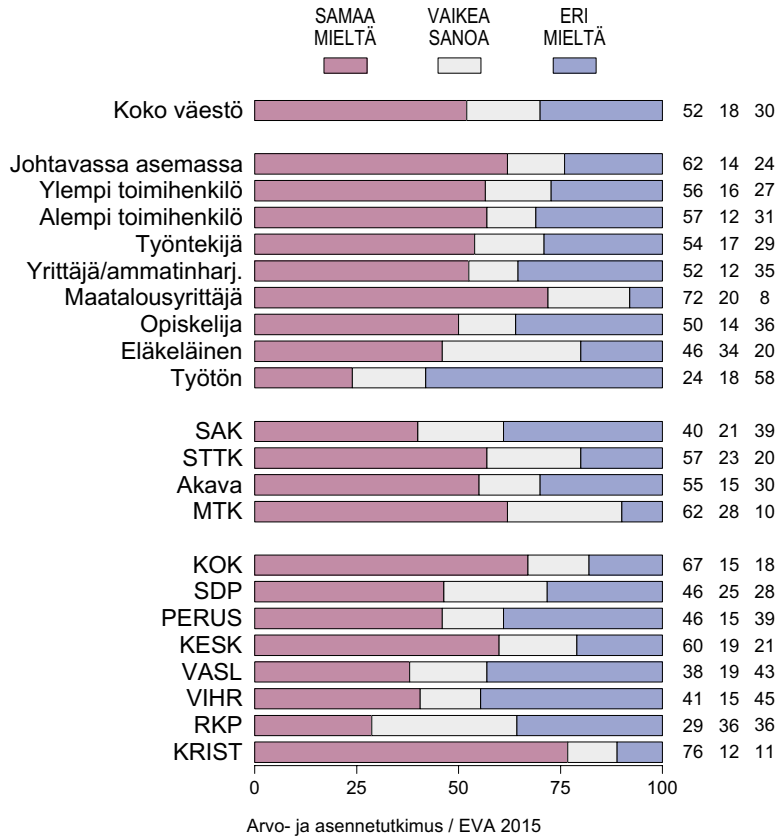
Merkittävä ongelma voi olla myös työnhakijan haluttomuus muuttaa työn perässä uudelle paikkakunnalle.

Työttömistä mitä tahansa työtä olisi valmis ottamaan vastaan vain 24 prosenttia

Kuvio 3. TYÖELÄMÄN KEHITYS: IHMISET OPPIVAT HYVÄKSYMÄÄN EPÄVARMUUDEN TYÖN JATKUVUUDESTA (%).



Kuvio 4. "OLISIN VALMIS OTTAMAAN VASTAAN MITÄ TAHANSA TYÖTÄ, JOS VAIHTOEHTONA OLISI TYÖTÖMYYS" (%).



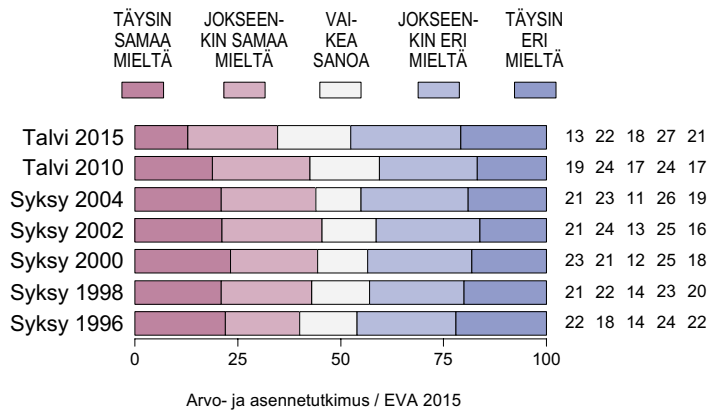
35 prosenttia suomalaisista yhtyy väitteeseen: ”Olen kiinnittynyt omaan asuinseutuuni niin, etten edes työtä saadakseni muuttaisi mihinkään muualle”. Lähes puolet (48 %) torjuu väitteen. (Kuvio 5.)

60 prosenttia kansasta pitää todennäköisenä paikallisen sopimisen yleistymistä

Vuonna 2010 väitteeseen yhtyi 43 prosenttia, joten asennemuutosta liikkuvuuden hyväksymisen suuntaan on tapahtunut viiden viime vuoden aikana. Pitkällä aikavälillä trendi on kuitenkin pysynyt suhteellisen tasaisena.

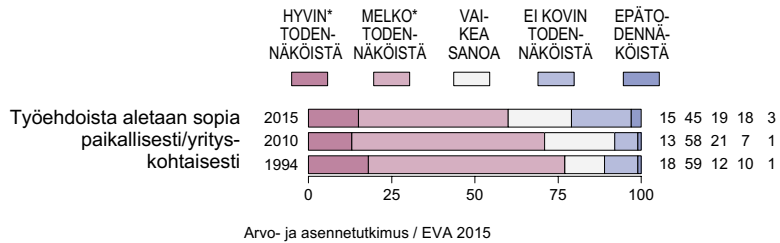
Paikallinen sopiminen eli jopa yrityskohtaiset työehdot ovat talouskriisin aikana tuoneet joustoja monille työpaikoille. Paikallisen sopimisen lisääntymistä pitää todennäköisenä 60 prosenttia suomalaisista. (Kuvio 6.)

Kuvio 5. "OLEN KIINNITTÄNYT OMAAN ASUINSEUTUUNI NIIN, ETTEN EDES TYÖTÄ SAADAKSINI* MUUTTAISI MIHINKÄÄN MUUALLE" (%).



*Kysymysmuoto osin muuttunut. Ilmaisui 'edes työtä saadakseni' ei sisällynyt ennen vuotta 2010 toteutettuihin mittauksiin.

Kuvio 6. KUINKA TODENNÄKÖISENÄ PITÄÄ TYÖTÄ JA TYÖELÄMÄÄ KOSKEVIEN KEHITYSILMIÖIDEN ETENEMISTÄ (kysymyssarjan osatarkastelu, %).



*Vastausasteikko osin muuttunut. Ennen vuotta 2015 kaksi ensimmäistä vaihtoehtoa olivat 'Väistämätöntä' ja 'Todennäköistä'.

Usko paikallisen sopimisen yleistymiseen on kuitenkin heikentynyt merkittävästi vuodesta 2010, jolloin kehitystä piti todennäköisenä 71 prosenttia kansalaisista. Taustalla voi vaikuttaa se, että vuonna 2013 tehtiin keskitetty sopimus, jota pidettiin talousvaikeuksien takia välttämättömänä.

Ay-liikkeellä uudistumispaineita

Neljä kymmenestä (42 %) suomalaisesta uskoo, että ”ellei ammattiyhdistysliikkeen organisaatiota ja toimintaa rakenneta kokonaan uudelle pohjalle, se ei kykene enää tulevaisuudessa ajamaan jäsentensä etuja”. (Kuvio oikealla.)

Eri mieltä on 16 prosenttia kansalaisista. Muutosta vaativien määrä on pysynyt lähes samana nykytaantuman alusta lähtien, vuodesta 2008.

Paraikaa tekeillä on yli 40 ammattiliiton yhteishanke uuden keskusjärjestön perustamiseksi. Se voi osaltaan vastata juuri tällaiseen suomalaisten vaatimukseen ammattiyhdistysliikkeen uudesta pohjasta.

Ammatillisista keskusjärjestöistä uuden pohjan rakentaminen jakaa eniten SAK:n jäsenistöä. Uudistumisväitteen kanssa on samaa mieltä 37 prosenttia ja eri mieltä 35 prosenttia jäsenistöstä. STTK:n jäsenistön joukossa tilanne on selvempi: lähes puolet (47 %) yhtyy väitteeseen täydellisestä muutostarpeesta, kun 19 prosenttia on eri mieltä.

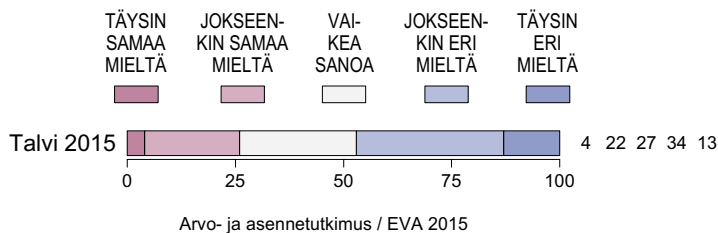
Akavan jäsenistöstä väitettä tukee 42 prosenttia, mutta 19 prosenttia ei. Akava ei ole mukana uuden keskusjärjestön selvitystyössä.

Neljän suuren puolueen äänestäjistä ammattiyhdistysliikkeen muutostarvetta pitävät ilmeisimpänä kokoomuksen äänestäjät (62 %), perussuomalaisten äänestäjät (54 %) ja keskustan äänestäjät (53 %). SDP:n äänestäjistä muutosta vaatii vain kolme kymmenestä (29 %). SDP:n ja vasemmistoliiton äänestäjien parissa muutostarve sai enemmän vastustusta kuin tukea.

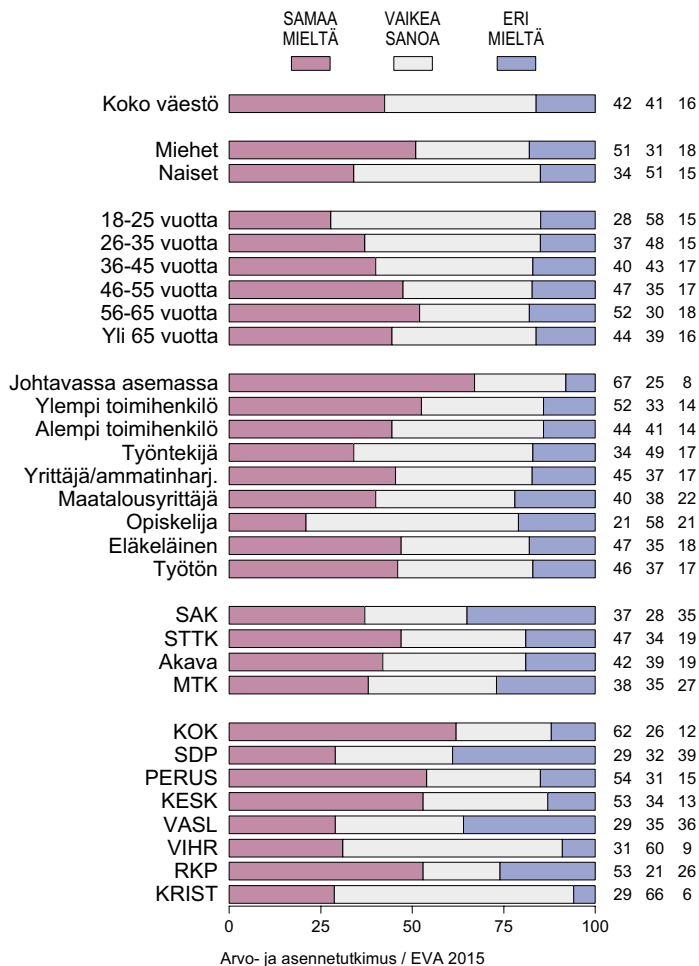
Uusi keskusjärjestö todennäköisesti yhtenäistäisi työntekijöiden rintamaa.

Mutta ovatko työnantajien ja työntekijöiden edut yhä vastakkaiset? Vaikean taloustilanteen voisi kuvitella lähentävän osapuolia, mutta näin ei ole suomalaisten mielissä ainakaan suuressa mitassa tapahtunut.

"TYÖNTEKIJÖIDEN JA TYÖNANTAJIEN EDUT OVAT SUOMESSA NYKYÄÄN PITKÄLTI YHTENEVÄISET" (%)



"ELLEI AMMATTIYHDISTYSLIIKKEEN ORGANISAATIOTA JA TOIMINTAA RAKENNETA KOKONAAN UUELLE POHJALLE, SE EI KYKENE ENÄÄ TULEVAISUUDESSA AJA-MAAN JÄSENTENSÄ ETUJA" (%).



Väitteeseen ”työntekijöiden ja työnantajien edut ovat Suomessa nykyään pitkälti yhteneväiset” yhtyy vain 26 prosenttia suomalaisista. Eri mieltä väitteen kanssa on lähes puolet (47 %) suomalaisista. (Kuvio vasemmalla.)

Asetelmassa tapahtui hienoinen muutos vuoden 2011 ja 2013 mittausten välillä, jolloin käsitys etujen yhteneväisyydestä yleisty. Se voi selittyä vuoden 2013 keskitetyllä palkkaratkaisulla, joka saatiin talousvaikeuksien takia aikaiseksi. Pitkällä aikavälillä asenteissa ei ole merkittävää muutosta kuitenkaan tapahtunut.

Robotit ja uuden pelko

EVAn Arvo- ja asennetutkimuksessa kartoitettiin kansan näkemyksiä myös laajemmista ja pitkäaikaisemmista työelämän trendeistä. Näitä ovat esimerkiksi uuden teknologian läpimurto, tuloerokehitys sekä työn pirstaloituminen.

Viime vuoden aikana on uutisoitu näkyvästi, että robotit tulevat vieämään ihmisiltä työpaikkoja. On arvioitu, että jopa kolmannes suomalaisten työpaikoista on sellaisia, jotka ovat vaarassa hävitä teknologian kehittyessä.²

Puolet (48 %) suomalaisista uskoo, että ihmistyön korvaaminen koneilla ja automaatiolla johtaa pysyvään suurtyöttömyyteen. Kolmannes (34 %) torjuu väitteen. (Kuvio 7.)

Pelko suurtyöttömyydestä ei ole uusi

Vahvimmin suurtyöttömyyteen uskovat työntekijöiden ja työttömien ryhmiin kuuluvat henkilöt, jotka todennäköisesti pelkäävät muutoksen kosket-tavan juuri heitä. Miesten ja naisten suhtautumisessa on selkeä ero. Kuusi kymmenestä naisesta (58 %) yhtyy väitteeseen, kun taas miehistä samaa mieltä on neljä kymmenestä (39 %).

Pelko suurtyöttömyydestä ei ole uusi. Massatyöttömyyttä on povattu jokaisen merkittävän teknisen edistysaskeleen kohdalla aina teollisesta vallankumouksesta lähtien. Vaikka teknologia tulee korvaamaan ihmisten tekemää työtä, se ei välttämättä tarkoita, että *työ* tai *työpaikat* kokonaistasolla vähenisivät.

Vaikuttaa siltä, että julkinen keskustelu uuden teknologian aiheuttamasta työn murroksesta on jäänyt pinnalliselle tasolle. Listat häviävistä työpaikoista tarkastelevat muutosta vain kuihtumisen ja pelon näkökulmasta. Asian toinen puoli, uudistus ja edistys, ovat jääneet ilman huomiota. Vaikka osa töistä siirtyy robottien suorittamiksi ja kokonaisia ammattikuntia katoaa, tarjoaa teknologian kehitys työntekijöille vastaavasti uusia töitä ja tehtäviä.³

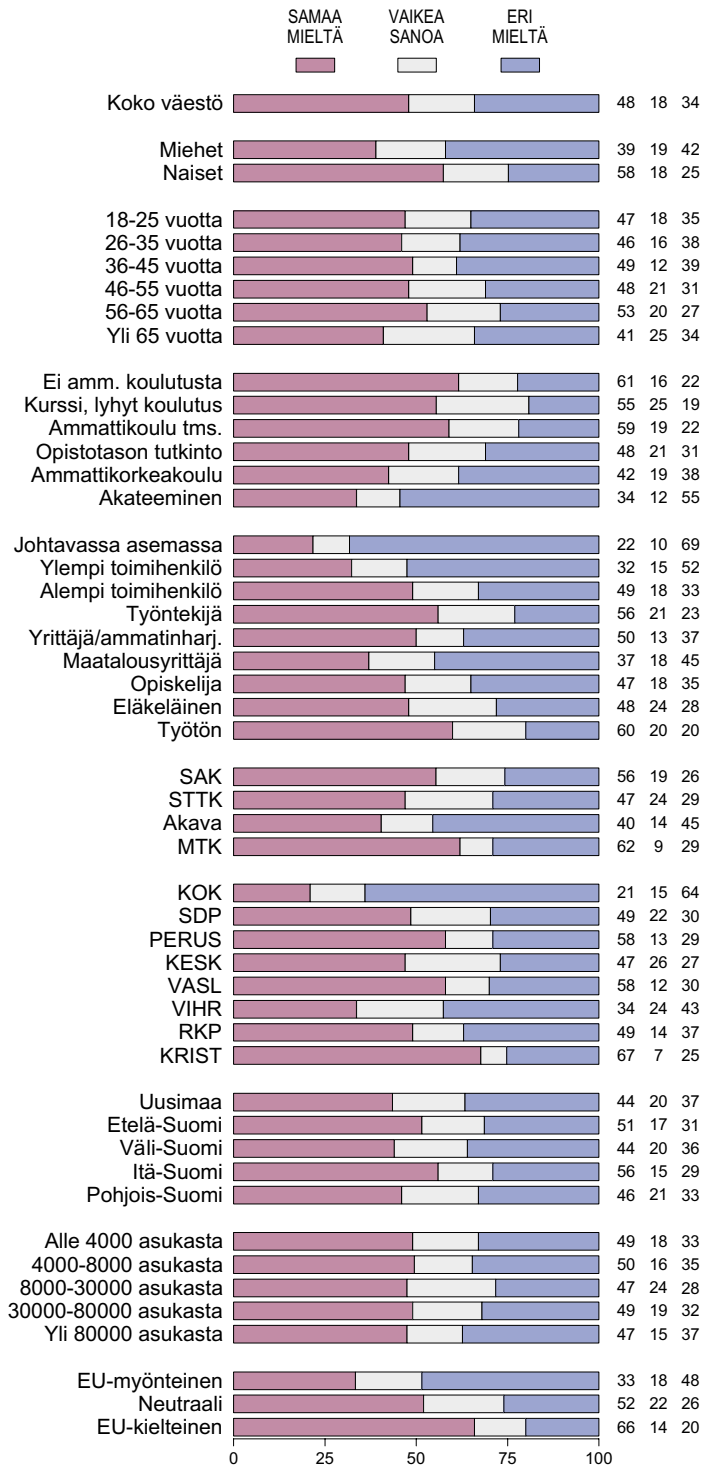
Muutokseen suhtautumisessa näitä asennetason ääripäitä voidaan kutsua kuihtumisen ja edistyksen leireiksi. Ne näkyvät myös puolueiden äänestäjien keskuudessa.

Hanakimmin väitteeseen pysyvästä suurtyöttömyydestä yhtyvät kristillisdemokraattien kannattajat, joista seitsemän kymmenestä (67 %) tukee väitettä. Toista ääripäätä edustaa kokoomuksen äänestäjäkunta, joista vain kaksi kymmenestä (21 %) yhtyy väitteeseen ja selvä enemmistö (64 %) sanoutuu siitä irti.

Työelämässä on jo pitkään povattu jatkuvien muutosten trendiä eli sitä, että vain harva työntekijä työskentelee työuransa aikana vain yhdessä ammatissa.

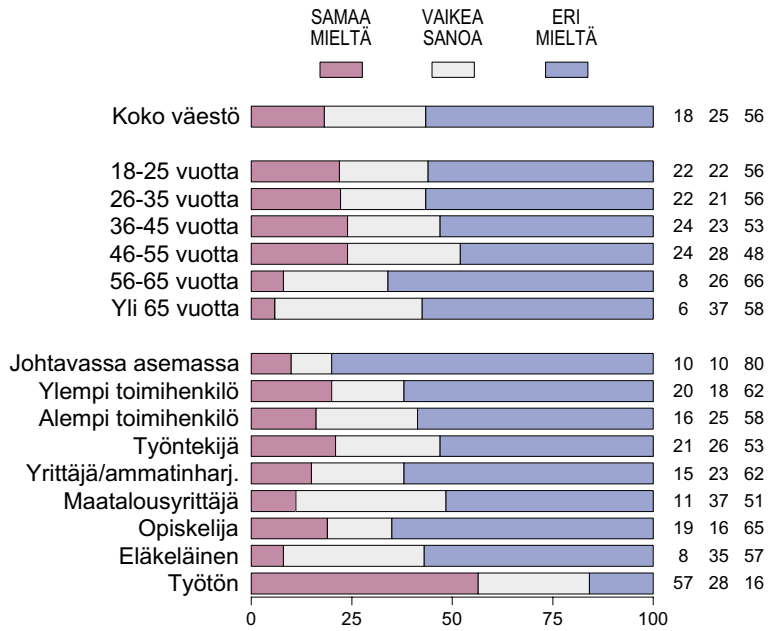
Vain 18 prosenttia suomalaisista pitää todennäköisenä, että joutuu lähitulevaisuudessa rakennemuutoksen vuoksi opettelemaan uuden ammatin. Väitteen torjuu yli puolet (56 %) suomalaisista. (Kuvio 8.)

Kuvio 7. "IHMISTYÖN KORVAAMINEN KONEILLA JA AUTOMAATIOLLA JOHTAA PYSYVÄÄN SUURTYÖTÖMYYTEEN" (%).



Arvo- ja asennetutkimus / EVA 2015

Kuvio 8. "ON TODENNÄKÖISTÄ, ETTÄ LÄHITULEVAISUUDESSA JOUDUN RAKENNEMUUTOKSEN VUOKSI OPETTELEMAAN UUDEN AMMATIN" (%).



Arvo- ja asennetutkimus / EVA 2015

Työttömistä väitteeseen kuitenkin yhtyy yli puolet (56 %). Heidän kohdalleen muutos on jo osunut.

Osaamisesta kuuluu maksaa

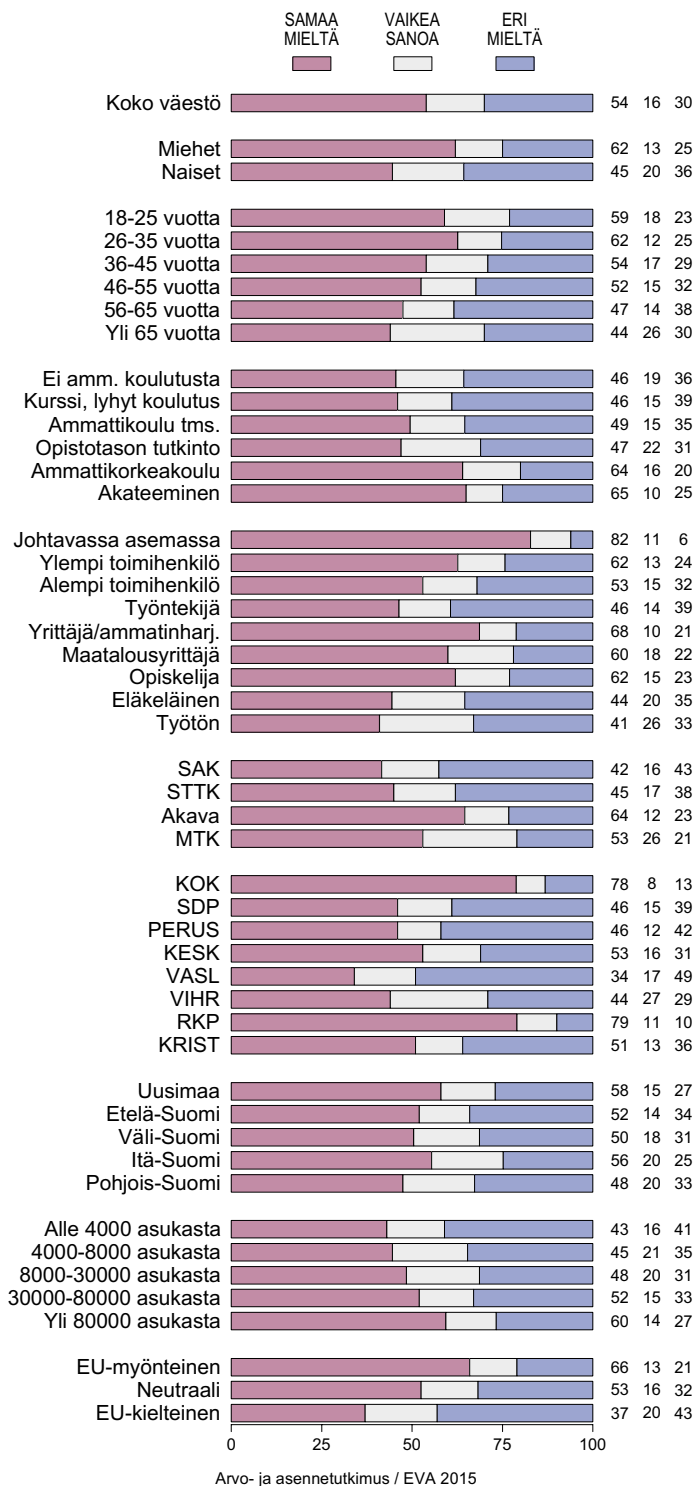
Työstä maksettu palkka luo perustan turvallisuudelle ja hyvinvoinnille – ja tuloeroille. Suomalaisilla on intohimo tuloerojen tasaamiseen, vaikka Suomessa on muihin länsimaihin verrattuna melko pienet tuloerot.⁴

Mitenkähän on tulevaisuudessa? Asiantuntijat arvioivat, että digiaika ja uusi teknologia korostavat osaamisen eriarvoisuutta, mikä tulee lisäämään eroja pienten ja suurten palkkojen välillä.

Puhutaan niin sanotusta *supertähtitaloudesta*, jossa huippuosajalle ollaan valmiita maksamaan moninkertaista palkkaa rivityöntekijöihin verrattuna. Hyvä esimerkki supertähtitaloudesta on Supercell ja muut pelialan yritykset. Digitaalisessa maailmassa tuotteen monistaminen ja levittäminen on erittäin halpaa. Hyvän idean rahallinen arvo voi olla lähes rajaton.

Yksinkertaistettuna töiden voidaan nähdä olevan jakautumassa kahteen ääripäähän: tuottavuutta nostaviin töihin ja suorittaviin töihin. Palkkakuiilu suorittavaa työtä tekevien ja osaajien välillä kasvaa. Tilas-

Kuvio 9. "ON OIKEIN, ETTÄ HUIPPUOSAAJILLE MAKSETAAN TYÖSTÄÄN SELVÄSTI PAREMPAA PALKKAA, VAIKKA SE KASVATTAISIKIN TULOEROJA" (%).



Arvo- ja asennetutkimus / EVA 2015

tojen mukaan kyse ei ole vain parhaiten menestyvän yhden prosentin palkkojen kasvusta, vaan siitä, että jopa 15–20 prosenttia työntekijöistä on onnistunut nostamaan palkkaansa muita enemmän.⁵

Suomalaisia osajien palkkatason nousu ei huoleta. Yli puolet (54 %) kansasta pitää oikeana, että huippuosaajille maksetaan heidän työstään selvästi parempaa palkkaa, vaikka se kasvattaisikin tuloeroja. Kolme kymmenestä (30 %) on asiasta eri mieltä. (Kuvio 9.)

Huippuosaamiseen perustuvan tuloerojen kasvun hyväksyvät varauksettomimmin kokoomuksen (78 %) ja RKP:n (79 %) äänestäjät, mutta väitettä kannattaa myös yli puolet (53 %) keskustan äänestäjistä sekä lähes puolet SDP:n (46 %) ja perussuomalaisten (46 %) äänestäjistä.

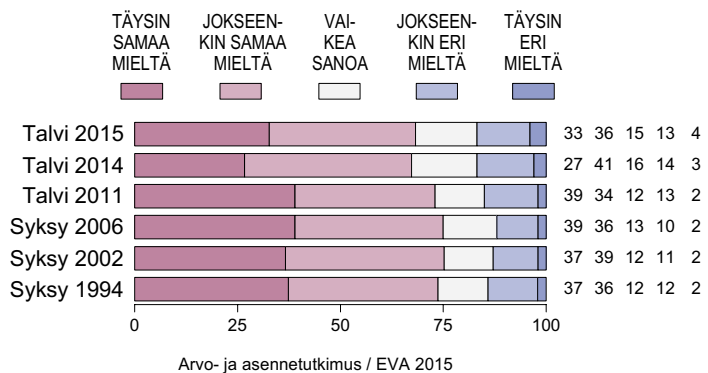
Kansa tuntuu siis hyväksyvän, että tuloerojen kasvulle on olemassa hyväksyttäviä syitä, kuten osaaminen. Tästä huolimatta suomalaiset edelleen vastustavat yleistä tuloerojen kasvua väestöryhmien välillä.

Seitsemän kymmenestä (69 %) on sitä mieltä, että tuloerot väestöryhmien välillä ovat kasvaneet maassamme liian suuriksi. Toista mieltä on vain 17 % suomalaisista. (Kuvio 10.)

Suomalaisten tuloeroihin liittyvissä näkemyksissä on tapahtunut vain hienoista lientymistä 2000-luvulla, ei merkittävää muutosta. Suomalaisten intohimo tasa-arvoon vaikuttaa syvälle juurtuneelta.

Tuloeroihin liittyvissä näkemyksissä on tapahtunut vain hienoista lientymistä

Kuvio 10. "TULOEROT VÄESTÖRYHMIEN VÄLILLÄ OVAT KASVANEET MAASSAMME LIIAN SUURIKSI" (%)*.



*Kysymysmuoto muuttunut. Ennen vuotta 2015 kysymys kuului: 'Taloudellinen ja sosiaalinen eriarvoisuus väestöryhmien välillä on kasvanut maassamme liian suureksi'. Vuoden 1994 tutkimuksessa oli lisäksi määre 'aman aikana'.

Keikkatöitä ja mikroyrittäjyyttä

93 prosenttia suomalaisista pitää todennäköisenä, että keikka- ja projektiluonteiset työsuhteet yleistyvät maassamme lähivuosien aikana. (Kuvio 11.)

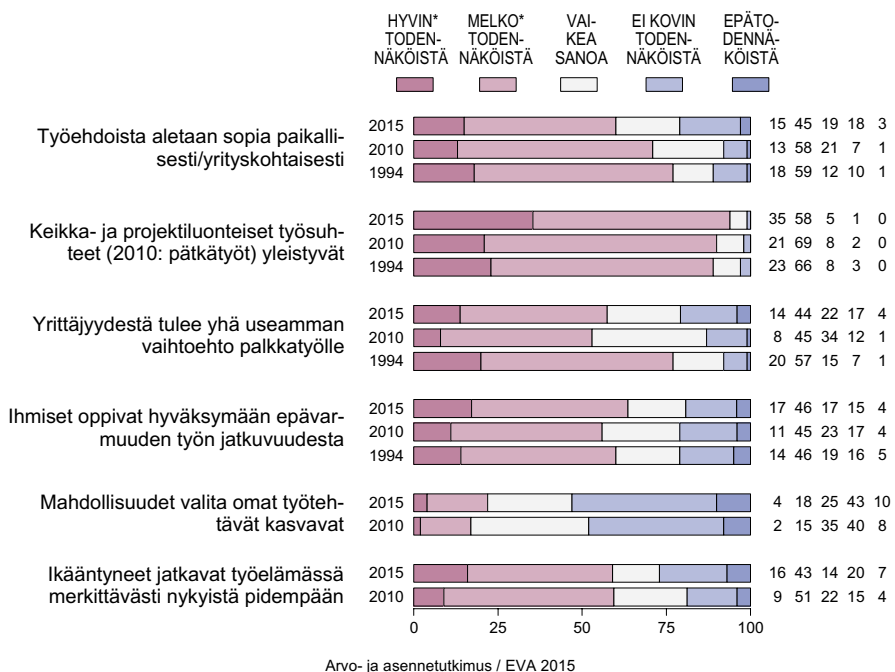
Tulos on häkellyttävän yksimielinen. Käytännössä kukaan ei pidä tätä työelämän kehityssuuntaa epätodennäköisenä.

Ilmiö on monille tuttu, sillä niin kutsuttujen pätkätöiden lisääntymisestä on puhuttu vuosia. Jo vuonna 1994, lähes 90 prosenttia suomalaisista uskoi keikka- ja projektiluonteisten työsuhteiden todennäköisesti yleistyvän.

Tilastojen valossa tällaista kehitystä ei kuitenkaan ole työsuhteissa tapahtunut. Vuosina 1997–2013 määräaikaisten työsuhteiden määrä on jopa hienoisesti vähentynyt. Vuonna 2013 määräaikaisessa työsuhteessa oli 16 prosenttia palkansaajista, kun 84 prosenttia oli jatkuvassa työsuhteessa.⁶

Niin yrityksillä kuin työntekijöillä on tarpeita muihinkin kuin pysyviin ja kokoaikaisiin työsuhteisiin. Yrityksillä on tarvetta sopeuttaa työvoiman määrää esimerkiksi erilaisiin sesonkivaihteluihin ja työntekijöi-

Kuvio 11. KUINKA TODENNÄKÖISENÄ PITÄÄ ERILAISTEN TYÖTÄ JA TYÖELÄMÄÄ KOSKEVIEN KEHITYSILMIÖIDEN ETENEMISTÄ: ARVIOT VUOSINA 1994, 2010 JA 2015 (tutkimuksille yhteiset arviointikohteet, %).



*Vastausasteikko osin muuttunut. Ennen vuotta 2015 kaksi ensimmäistä vaihtoehtoa olivat "Väistämätöntä" ja "Todennäköistä".

den väliaikaiseen tarpeeseen. Työntekijät taas voivat haluta mukauttaa työnsä määrää esimerkiksi perhe-elämään, sivutoimiseen yrittämiseen tai opiskeluun sopivaksi.

Perinteisten työsuhteiden rinnalle on viime vuosikymmenen aikana kasvanut yhä suurempi mikroyrittäjien joukko. Vuosina 2001–2012 henkilöstön määrä suomalaisissa yrityksissä kasvoi eniten 1–4 henkeä työllistävissä yrityksissä.⁷

Joillakin toimialoilla muutos näkyy siinä, että työntekijöitä on huomattavassa määrin siirtynyt yrittäjiksi. Tästä puhutaan niin sanotun *on demand-* eli *kysyntätalouden* korostumisena. Kysyntätalous perustuu

kuluttajien ja yritysten tarpeeseen ostaa erilaisia asiantuntija- ja ammattipalveluita nopeasti ja helpposti, usein uutta teknologiaa hyödyntäen.⁸

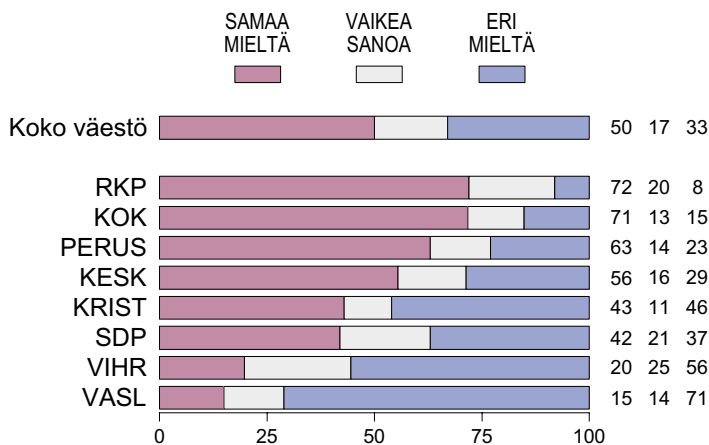
Vaikka työt ja työsuhteet erilaistuvat, eivät suomalaiset pidä todennäköisenä, että mahdollisuudet valita omat työtehtävät kasvavat lähivuosien aikana. Vain kaksi kymmenestä (22 %) pitää tällaista kehitystä todennäköisenä, kun yli puolet (53 %) pitää sitä epätodennäköisenä.

Suomalaiset eivät pidä todennäköisenä, että mahdollisuudet valita omat työtehtävät kasvavat

Perustulo veisi työhalut

Miten turvataan kaikkien toimeentulo, jos työelämän trendit pirstaloivat työtä ja lisäävät tuloeroja? Yhtenä ratkaisuna on pidetty perustulojärjestelmää, joka voisi tehdä erilaiset projektityöt ja yrittämisen kannat-

Kuvio 12. "PERUSTULO TAI NS. KANSALAI SPAL KKA ON HUONO AJATUS, SILLÄ 'ILMAINEN' RAHA VIE IHMISILTÄ TYÖHALUT" (%)



Arvo- ja asennetutkimus / EVA 2015

tavammaksi. Perustulo voisi tuoda työmarkkinoille myös joustoja, jos se laskisi kynnystä lähteä yrittäjäksi ja helpottaisi lyhyempien työsuhteiden vastaanottamista ilman tulojen menetyksiä ja karensseja.

Perustulon puolustajien mukaan perustulo parantaisi työn tekemisen kannattavuutta sekä antaisi ihmisille lisää valtaa oman elämänsä suunnitteluun. Vastustajien mielestä työn kannustavuus päinvastoin kärsisi, kun ilmaista, vastikkeetonta rahaa annettaisiin kaikille kuukausittain.

Nämä kaksi ääripäätä nousevat esille myös suomalaisten asenteissa. Puolet (50 %) suomalaista on sitä mieltä, että perustulo tai ns. kansalaispalkka on huono ajatus, sillä 'ilmainen' raha vie ihmisiltä työhalut. Kolme kymmenestä (33 %) on eri mieltä. (Kuvio 12.)

Suhtautuminen perustuloon on ideologista. Kokoomuksen äänestäjistä 71 prosenttia yhtyy väitteeseen, että perustulo on huono ajatus, kun vihreiden äänestäjistä väitteen hyväksyy vain 20 prosenttia.

Myös vasemmistoliiton äänestäjien joukossa perustulon kannatus on suurta. Heistä vain 15 prosenttia on väitteen kanssa samaa mieltä, kun 71 prosenttia vastustaa sitä.

Yrittäminen on hullujen hommaa

Kuusi kymmenestä (62 %) suomalaisesta on sitä mieltä, että yrittäjänä toimimiseen liittyy Suomessa niin suuria maksuja ja riskejä, että "vain hullu" ryhtyy turvallisen palkkatyön sijasta yrittäjäksi. Eri mieltä on vain 18 prosenttia. (Kuvio 13.)

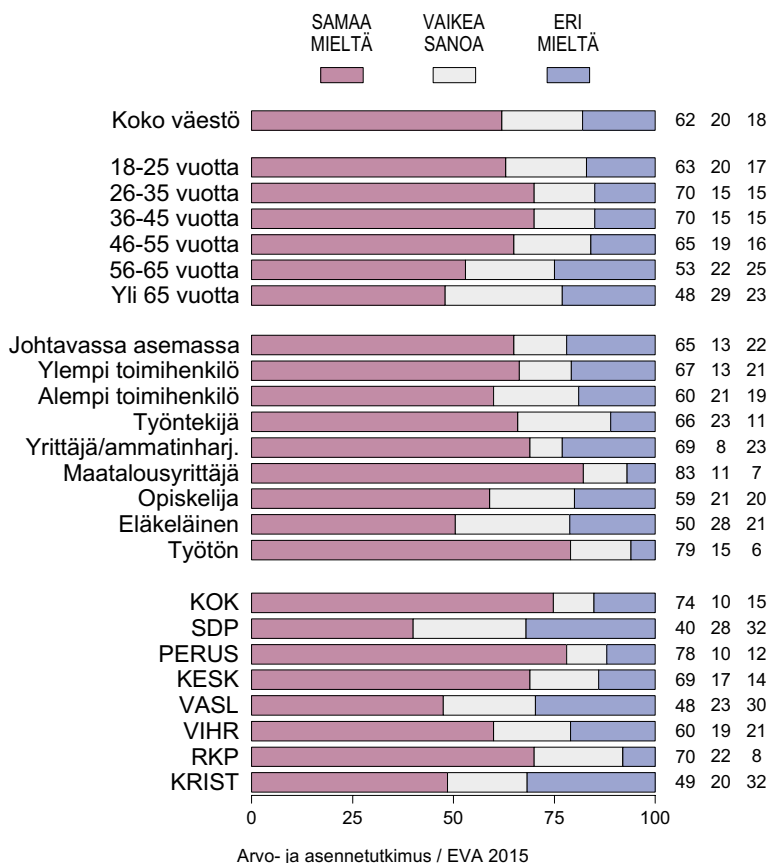
Nuoret, 26–35-vuotiaat allekirjoittavat väitteen keskimääräistä useammin. Yrittäjistä väitteeseen yhtyy seitsemän kymmenestä (69 %). Muista väestöryhmistä työttömät eivät selvästi näe yrittäjyyttä vaihtoehtona, sillä heistä kahdeksan kymmenestä (79 %) yhtyy väitteeseen.

Yrittäjäasenteissa on eroja myös puoluekannan mukaan. Eri puolueiden äänestäjistä vahvimmin väitteen kanssa samaa mieltä ovat perussuomalaiset (78 %) ja kokoomuslaiset (74 %). Keskustan äänestäjistä väitettä tukee seitsemän kymmenestä (69 %) ja SDP:n neljä kymmenestä (40 %).

Yrittäjyyden houkuttelevuudessa on tapahtunut viime vuoden aikana merkittävä, 10 prosenttiyksikön muutos. Kun väitteeseen 'vain hullu ryhtyy yrittäjäksi' yhtyy nyt 62 prosenttia suomalaisista, vuosi sitten samaa mieltä oli 52 prosenttia vastaajista. Muutos kahden vuoden takaiseen on vieläkin suurempi, sillä vuonna 2013 väitteeseen yhtyi alle puolet (48 %) suomalaisista.

Yrittäjien asema nähdään riskialttiina ja hankalana todennäköisesti yleisestä taloustilanteesta johtuen. Viime vuoden aikana on lisäksi käyty kiivasta poliittista keskustelua sääntelystä ja tarpeesta vähentää yrittäjyyteen liittyvää byrokratiaa. Tämä keskustelu on varmasti osaltaan vahvistanut mielipiteitä yrittäjien ahdingosta.

Kuvio 13. "YRITTÄJÄNÄ TOIMIMISEEN LIITTYY SUOMESSA NIIN SUURIA MAKSUJA JA RISKEJÄ, ETTÄ 'VAIN HULLU' RYHTYY TURVALLISEN PALKKATYÖN SIJASTA YRITTÄJÄKSI" (%).



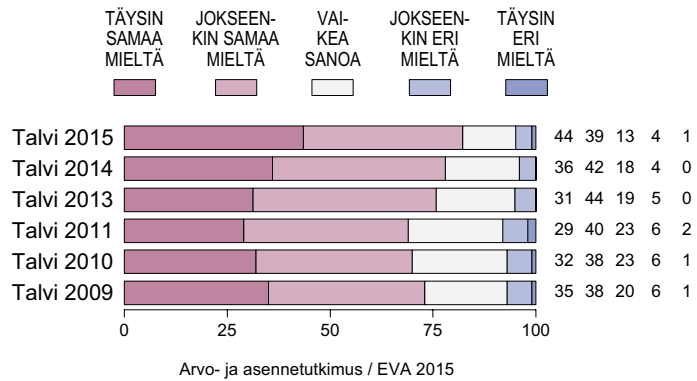
Hankalassa tilanteessa olevat yrittäjät saavat vahvan tuen. Kahdeksan kymmenestä (83 %) allekirjoittaa väitteen ”mikäli maassamme suhtaututtaisiin myönteisemmin yrittämiseen, siitä hyötyisi koko yhteiskunta”. Vain 5 prosenttia vastustaa väitettä. (Kuvio 14.)

Startup-buumi on luonut yrittämisen ympärille positiivista mielikuvaa

Yrittäjyysmyönteisyys on kasvanut jo useamman vuoden ajan. Oma osuutensa voi olla viime vuosien startup-buumilla, joka on laajentanut käsityksiä siitä, mitä yrittäjyys voi olla ja luonut yrittämisen ympärille positiivista mielikuvaa varsinkin nuorten keskuudessa.

Entä tuleeko yrittäjyys sitten lisääntymään lähitulevaisuudessa? Toennäköisesti, sillä kuusi kymmenestä (58 %) suomalaisesta uskoo, että

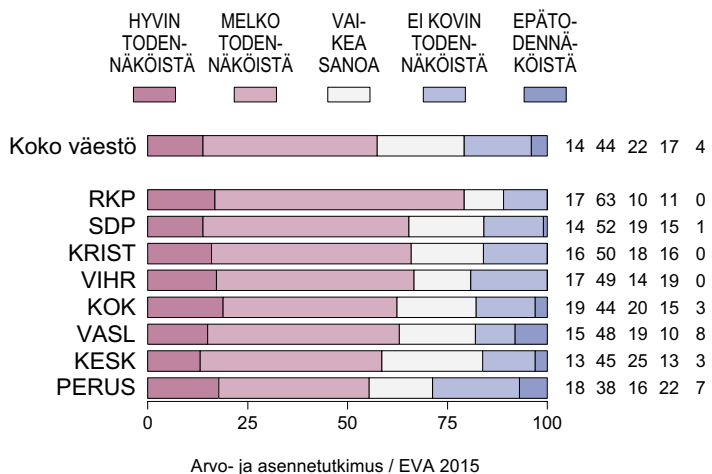
Kuvio 14. "MIKÄLI MAASSAMME SUHTAUDUTTAISIIN MYÖNTEISEMMIN YRITTÄMISEEN, SIITÄ HYÖTYISI KOKO YHTEISKUNTA" (%).



yrittäjyydestä tulee yhä useamman vaihtoehto palkkatyölle. Kaksi kymmenestä (21 %) on eri mieltä. (Kuvio 15.)

Vahvimmin yrittäjyyden yleistymiseen uskovat RKP:n äänestäjät, joista 80 prosenttia pitää kehitystä todennäköisenä. SDP:n äänestäjistä yrittäjyyden yleistymiseen uskoo 66 prosenttia, kokoomuksen äänestäjistä 63 prosenttia, keskustan äänestäjistä 58 prosenttia ja perussuomalaisten äänestäjistä 56 prosenttia.

Kuvio 15. TYÖELÄMÄN KEHITYS: YRITTÄJYYDESTÄ TULEE YHÄ USEAMMAN VAIHTOEHTO PALKKATYÖLLE (%).



Taloukasvu ja downshifting jakavat kansaa

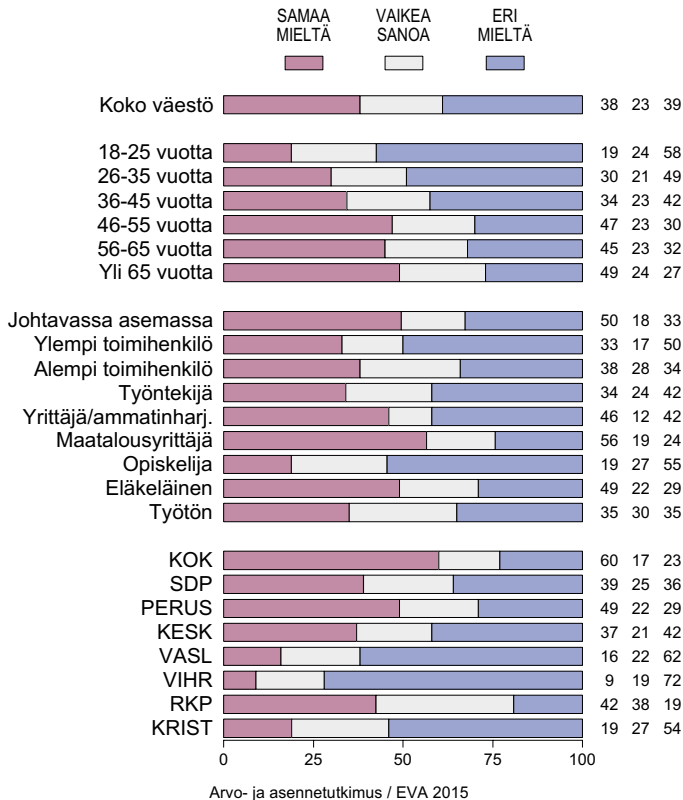
Väite ”Ihmisten hyvinvoinnin jatkuminen voi perustua vain taloudelliseen kasvuun” jakaa suomalaiset kahteen samansuuruiseen leiriin. Noin 38 prosenttia suomalaisista yhtyy väitteeseen, eri mieltä on 39 prosenttia. (Kuvio 16.)

Näkemykset taloukasvun ja hyvinvoinnin yhteydestä riippuvat vastaajan iästä. Mitä vanhempi vastaaja, sitä selvemmin taloukasvu nähdään hyvinvoinnin ehdoksi. Nuorista 18–25-vuotiaista vain 19 prosenttia uskoo, että ihmisen hyvinvoinnin jatkuminen voi perustua vain taloudelliseen kasvuun, kun yli puolet (58 %) kiistää väitteen.

Erot ovat vahvat myös puoluekannan mukaan. Kokoomuksen äänestäjistä 60 prosenttia allekirjoittaa väitteen, kun vihreiden äänestäjistä samaa mieltä on vain 9 prosenttia. Vihreiden äänestäjistä 72 prosenttia vastustaa väitettä.

Melkein yhtä jyrkät erot nousevat esiin suhtautumisessa downshiftingiin eli leipoistamiseen tai työn teon vähentämiseen. Niitä tarkasteltiin pyytämällä kantaa

Kuvio 16. "IHMISTEN HYVINVOINNIN JATKUMINEN VOI PERUSTUA VAIN TALOUDELLISEEN KASVUUN" (%).



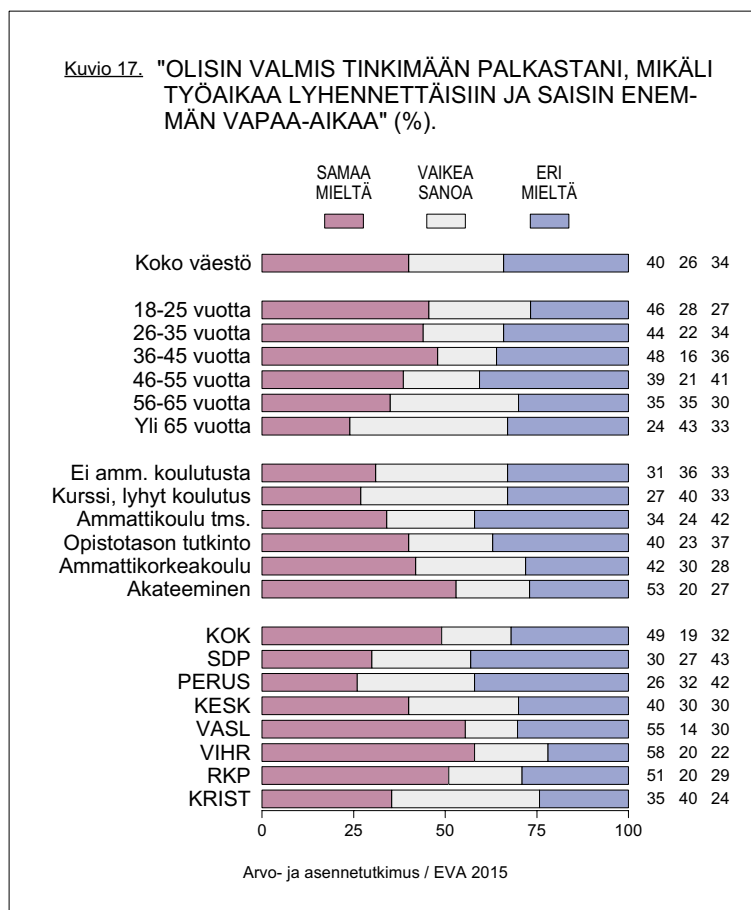
väitteeseen ”Olisin valmis tinkimään palkastani, mikäli työaikaa lyhennettäisiin ja saisin enemmän vapaa-aikaa”.

Neljä kymmenestä (40 %) suomalaisesta olisi valmis tinkimään palkastaan, jos vapaa-ajan määrä kasvaisi. Reilu kolmannes (34 %) ei halua tinkiä palkasta eikä työajasta. (Kuvio 17.)

Puolueittain tarkasteltuna väitteeseen yhtyvät innokkaimmin vihreiden äänestäjät, joista kuusi kymmenestä (58 %) olisi valmis vaihtamaan palkkaansa vapaa-aikaan. Mahdollisuuteen tarttuisi myös puolet (49 %) kokoomuksen äänestäjistä. Perussuomalaisten äänestäjistä väitteeseen yhtyy sen sijaan vain noin 26 prosenttia ja SDP:n äänestäjistä 30 prosenttia.

Väitteen hyväksyntä kasvaa koulutustason kohotessa. Paremmiin koulutetuilla on luultavasti muita useammin mahdollisuus säädellä omaan työmääräänsä, sillä heillä on myös parempi palkka.

Akateemisen koulutuksen saaneista väitteeseen yhtyy 53 prosenttia. Vain lyhyen, kurssitason koulutuksen saaneista väitteen kanssa on samaa mieltä noin 27 prosenttia.



VIITTEET

- ¹ Myrskylä, Pekka & Pyykkönen, Topias (2015): Tulevaisuuden tekijät – Suomi ei pärjää ilman maahanmuuttoa, EVA Analyysi no 42.
- ² Pajarinen, Mika & Rouvinen, Petri (2014): Computerization Threatens One Third of Finnish Employment, ETLA Muistio nro 22.
- ³ Pajarinen, Mika & Rouvinen, Petri (2014): Uudet teknologiat ja työ. Artikkelit TEMin Työn tulevaisuus-seminaariin ja julkaisuun.
- ⁴ Mielipiteet tuloerojen tasoittamisesta ovat Euroopan maissa yleensä yhteydessä todellisiin tuloeroihin. Suomi on tässä poikkeus. Suomessa tuloerot ovat suhteellisen pienet, mutta siitä huolimatta tulontasausta vaaditaan enemmän kuin muissa pienten tuloerojen maissa. Kallio, Johanna, Kangas, Olli & Niemelä, Mikko (2013): Intohimo tasa-arvoon: Tuloero- ja maahanmuuttoasenteet erottavat suomalaiset muista pohjoismaalaisista, EVA Raportti Poliitiikan sekahaku.
- ⁵ Tähtinen, Lauri & Törmänen, Antti (2013): Oikea palkka – Kymmenen totuutta tuloeroista, EVA Pamfletti.
- ⁶ EVAn Työt ja tekijät -sivusto: Määräaikaiset ja jatkuvat työsuhteet 1997–2013.
- ⁷ Suomen Yrittäjät, Finnvera Oyj, Työ- ja elinkeinoministeriö: Pk-yritysbarometri, kevät 2015.
- ⁸ Ks. esimerkiksi The Economist (2015): "Workers on tap", 3.1.2015, <http://www.economist.com/news/leaders/21637393-rise-demand-economy-poses-difficult-questions-workers-companies-and>.